

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента
Дикого Олега Юрійовича
на дисертаційну роботу Довганінця Олега Леонідовича
за темою: «Профілактика порушень склепінь стопи дітей молодшого
шкільного віку засобами рукопашного бою», подану на здобуття ступеня
доктора філософії зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми. Дисертаційне дослідження Довганінця Олега Леонідовича присвячене проблемі профілактики порушень склепінь стопи дітей молодшого шкільного віку, що є особливо важливою з огляду на значну поширеність деформацій стопи серед дітей цього віку.

У дослідженні обґрунтовано, що основними факторами ризику є недостатній рівень рухової активності, надлишкова маса тіла та незрілість м'язово-зв'язкового апарату. Вперше як профілактичний засіб було апробовано рукопашний бій, який поєднує динамічні фізичні вправи, розвиток координаційних здібностей та тренування на нестабільних опорах.

Автором було обрано тему, яка розкриває авторське бачення вирішення науково-практичного завдання, покладеного в основу цієї кваліфікаційної праці в межах спеціальності 017 Фізична культура і спорт.

Дисертацію виконано відповідно до плану НДР НУФВСУ на 2021–2025 рр. за темою 3.2 «Теоретико-методичні основи біомеханічних технологій у фізичному вихованні, спорті, реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей моторики людини», номер державної реєстрації 0121U107944.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Обґрунтування наукових результатів проведено за допомогою опрацювання отриманих даних на теоретичного та емпіричного рівнях й за використання коректно дібраних методів дослідження.

Структура та зміст дисертації містить усі необхідні компоненти для цього рівня кваліфікаційних робіт. Серед них: анотації, перелік умовних скорочень,

вступ, п'ять розділів основного тексту, висновки, список літератури та додатки.

Загалом дисертаційна робота виконана на 237 сторінках, з яких обсяг основного тексту 193 сторінки, що достатньо.

Аналіз дисертації вказав на те, що у вступі обґрунтовано актуальність науково-практичного завдання, подано достатньо узгоджений науковий апарат дослідження (сформульовано мету та завдання, об'єкт та предмет роботи, подано перелік використаних в роботі методів дослідження).

У першому розділі *«Теоретичні основи профілактики порушень склепінь стопи дітей молодшого шкільного віку в процесі занять спортивними єдиноборствами»* проводячи аналіз наукової літератури з медико-біологічних, педагогічних та спортивно-оздоровчих аспектів проблеми. Аналізуючи погляди провідних вітчизняних і зарубіжних учених, дослідник виокремлює основні чинники, що впливають на формування та функціонування склепінь стопи в дітей молодшого шкільного віку. Особлива увага приділяється питанням вікової анатомо-фізіологічної специфіки, яка визначає вразливість стопи до деформацій у період активного росту та формування опорно-рухового апарату. Узагальнено, що ефективна профілактика порушень склепінь стопи передбачає інтеграцію спеціально підібраних фізичних вправ, формування правильної постави, створення умов для раціональної рухової активності, а також використання адекватного ортопедичного взуття. Підкреслюється важливість системного та індивідуалізованого підходу до профілактики, з урахуванням рівня фізичної підготовленості, статури, функціонального стану м'язів і ступеня розвитку рухових навичок дитини. Окремий сегмент огляду присвячений спортивним єдиноборствам як комплексному засобу фізичного виховання, що поєднує вправи на гнучкість, силу, витривалість, координацію та психоемоційне саморегулювання. Розглянуто потенціал таких видів спорту, як дзюдо, карате, тхеквондо та рукопашний бій, у контексті розвитку м'язового корсету стопи, загального укріплення нижніх кінцівок та стимулювання сенсомоторної системи.

Вказується, що систематичні заняття спортивними єдиноборствами сприяють розвитку фізичних якостей, які є важливими для формування правильного положення стопи, зокрема сили м'язів гомілки, стопи та тулуба. Разом з тим, акцент зроблено на недостатній кількості цілеспрямованих досліджень, які б вивчали вплив саме засобів рукопашного бою на стан склепінь стопи в дітей молодшого шкільного віку. Це зумовлює потребу у подальшому поглибленому дослідженні даної проблематики, з урахуванням сучасних підходів до дитячого тренувального процесу, індивідуалізації занять та інтеграції інноваційних технологій в оздоровчу діяльність.

У другому розділі *«Методи та організація дослідження»* висвітлено особливості використаних методів, що було застосовано для вирішення основних завдань дослідження. Серед значного переліку представлені та деталізовано описано такі методи теоретичного та емпіричного рівня. Автором докладно описано методи вимірювання, що включають індекси Чижина, Вейслога, кут Dahle, факторний і регресійний аналіз, охарактеризовано педагогічний експеримент, покладений в основу дослідження та проілюстровано об'єктивізації результатів за допомогою методів математичної статистики.

Організація дослідження передбачала чотири етапи протягом 2021–2025 років на базі Національного університету фізичного виховання і спорту України та спортивного клубу «Рукбо» м. Київ, за участю дітей молодшого шкільного віку (7-10 років), які займаються рукопашним боєм **Перший етап (жовтень 2021 – червень 2022)**: Аналіз наукової літератури, визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, складання програми дослідження. Апробація результатів через публікації та участь у конференціях. Підготовка першого та другого розділів дисертації. **Другий етап (липень 2022 – червень 2023)**: Проведення констатувального педагогічного експерименту для визначення стану стопи та фізичної підготовленості дітей, а також опитування батьків. Публікація результатів та підготовка третього розділу дисертації. **Третій етап (липень 2023 – червень 2024)**: Розробка технології профілактики

порушень склепінь стопи в процесі занять рукопашним боєм та проведення перетворювального педагогічного експерименту для оцінки ефективності цієї технології. Публікація результатів дослідження. **Четвертий етап (липень 2024 – грудень 2024):** Аналіз результатів дослідження, порівняння з іншими авторськими роботами, формулювання висновків. Оформлення дисертаційної роботи до офіційного захисту.

У третьому розділі *«Аналіз морфофункціонального стану стопи дітей молодшого шкільного віку, які систематично займаються рукопашним боєм»* ґрунтовно проаналізовано антропометричні та функціональні характеристики стопи дітей молодшого шкільного віку, які займаються рукопашним боєм. Виявлено наявність фізіологічного плоскостоп'я, яке з віком зменшується, а також зростання довжини й ширини стопи в ключовому віковому періоді. Дослідження засвідчило значну поширеність порушень форми та функцій стопи серед дітей, з переважанням пронації у дівчат. Встановлено, що діти з нормальним станом стопи мають вищі результати в рухових тестах. Також виявлені відмінності між хлопцями й дівчатами у спеціальній фізичній підготовленості, зокрема у тестах на координацію, точність, стабільність та витривалість. Застосований статистичний аналіз дозволив створити моделі прогнозування динамічної рівноваги та виявити п'ять ключових факторів, які об'єднують характеристики стопи та показники фізичної підготовленості. Доведено тісний взаємозв'язок між станом стопи й здатністю зберігати рівновагу.

У четвертому розділі *«Технологія профілактики порушень склепінь стопи дітей молодшого шкільного віку засобами рукопашного бою»* висвітлено розробку та реалізацію технології профілактики порушень склепінь стопи дітей молодшого шкільного віку засобами рукопашного бою. Ґрунтуючись на результатах аналізу науково-методичної літератури та констатувального експерименту, автор запропонував системну та поетапну програму, яка інтегрує фізичні вправи, елементи бойового мистецтва та оздоровчі чинники. Технологія охоплює не лише фізичну, а й психофізіологічну підготовку, що

дозволяє гармонійно формувати м'язово-зв'язковий апарат стопи, сприяє розвитку рівноваги та координації, підвищенню загального рівня фізичної підготовленості. Її структура побудована на трьох послідовних етапах (адаптаційно-підготовчому, базовому та заключному), що дає змогу поступово адаптувати дитячий організм до навантажень та забезпечити цілісність профілактичного впливу. Особливу увагу приділено методичному наповненню програми, де вправи на нестійкій опорі, спеціальне обладнання та ігрові елементи створюють високий мотиваційний фон занять. Інтеграція елементів рукопашного бою не лише урізноманітнює заняття, а й підсилює їх оздоровчу цінність. Результати педагогічного експерименту переконливо свідчать про ефективність запропонованої технології. Зафіксовано покращення у структурних характеристиках стопи, зменшення проявів плоскостопості, а також позитивну динаміку показників фізичного розвитку та рівноваги. Статистичне моделювання підтвердило, що саме фактор участі у програмі мав ключове значення для досягнення покращень.

Завершальний, п'ятий розділ *«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»* дисертації узагальнює результати дослідження і підкреслює їх значущість у контексті фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, які займаються рукопашним боєм. Автор доводить, що у дітей із порушеннями склепінь стопи знижені показники рівноваги та швидкісно-силових здібностей, що підтверджується попередніми дослідженнями. Вперше виявлено, що понад 66% досліджуваних дітей мають функціональні порушення стопи, які з віком зменшуються. Встановлено зв'язок між масою тіла та антропометричними параметрами стопи, а також виявлено вікові й статеві відмінності у динамічній рівновазі. Автор побудував GLM-моделі для прогнозування показників рівноваги, що підтверджує вплив будови стопи на координацію. Проведено факторний аналіз, який виявив п'ять ключових факторів, що впливають на рівновагу та фізичний стан стопи. Підкреслено важливість координаційних здібностей і комплексного фізичного розвитку. Окрім емпіричних даних, у дослідженні враховано думку батьків, які

позитивно оцінюють заняття фізичними вправами. На основі отриманих результатів запропоновано трирівневу технологію профілактики порушень склепінь стопи з використанням засобів рукопашного бою, що включає адаптаційний, базовий і заключний етапи з поступовим ускладненням вправ та варіативністю виконання.

Підсумком роботи є сформульовані висновки, які впливають зі змісту роботи. Вони відображають вирішення основних завдань дисертації.

Виходячи з аналізу змісту дисертації, мета та завдання роботи як кваліфікаційної праці в ході виконання дослідження були досягнуті.

Дисертація має вивірену структуру й послідовність викладу матеріалу, певною мірою врівноважене формулювання науково-методологічного апарату та узгодженість складових кваліфікаційної праці.

Основними положеннями наукової новизни є такі: вперше обґрунтовано технологію профілактики порушень склепіння стопи дітей молодшого шкільного віку, що ґрунтується на врахуванні особливостей формування склепіння стопи дитини в період молодшого шкільного віку, вперше запропоновано GLM-моделі, які дозволяють прогнозувати показники динамічної рівноваги дітей 7 – 10 років, що займаються рукопашним боєм, розширено та доповнено базу даних про розповсюдження порушень склепінь стопи дітей молодшого шкільного віку. Також набули подальшого розвитку дані щодо засобів, методів профілактики порушень склепінь стопи дітей молодшого шкільного віку.

Повнота викладу наукових результатів в публікаціях. За результатами виконання дисертаційної роботи виконано 10 праць. 6 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України; 4 публікації апробаційного характеру.

Окрім цього основні результати дослідження отримали обговорення на XVII Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2024 р.), II, III Всеукраїнських електронних науково-практичних конференціях «Біомеханіка спорту, оздоровчої рухової активності,

фізкультурно-спортивної реабілітації: актуальні проблеми, інноваційні проєкти та тренди» (Київ, 2022 р., 2024 р.), на VI Всеукраїнському науково-практичному семінарі з міжнародною участю «Фізична культура, спорт та реабілітація: проблеми, інноваційні проєкти та тренди» (Вінниця, 2024 р.), XI Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи» (Київ, 2024 р.), на науково-методичних конференціях і круглих столах кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації (Київ, 2021-2024 рр.) Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Результати проведеного дослідження впроваджено в освітній процес в навчально-тренувальний процес Комплексної ДЮСШ «Арсенал» м. Київ, Спортивного клубу «РУКБО» м. Київ, а також освітній процес кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації та кафедри спортивних єдиноборств та силових видів спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Детальне аналізування структури та змісту дисертації, вивчення наукових публікацій автора та наданих додаткових документів (звіт про перевірку дисертації на плагіат від 13.02.2025р, системою StrikePlagiarism.com) дали підстави стверджувати про **відсутність ознак порушення принципів академічної доброчесності.**

Стиль та мова дисертації. Дисертація виконана українською літературною мовою, лаконічно, із дотриманням наукового стилю викладу результатів дослідження, методично грамотно та містить незначну кількість граматичних, технічних та стилістичних помилок.

Пропозиції, зауваження та дискусійні положення:

- У підрозділі 1.2 «Інноваційні технології профілактики порушень опорно-ресорних функцій стопи у змісті систематичних занять фізичними вправами» слід було надати заключення щодо кола питань ще не вирішених та тих, що потребують подальшого розгляду. У підрозділі 1.3, як висновок, слід

було сформувати перелік засобів рукопашного бою які можуть використовуватись у змісті профілактики порушень склепінь стопи дітей.

- На мій погляд, у розділі 2 дисертаційної роботи, детальний опис окремих методик є зайвим, слід було представити інформацію у загальному вигляді із посиланням на першоджерела.

- У розділі 4 дисертації автор констатує, що важливою складовою технології було застосування елементів рухливих ігор, ігрових вправ, ігор-естафет. Натомість автором запропоновано окремі приклади рухливих ігор (сторінка 145) та без достатньої уваги залишились інші форми (ігрові вправи, ігри-естафети). Також слід уточнити як співвідносились елементи ігрової діяльності у режимі навчально-тренувальних та самостійних занять?

- Відповідно до структури технології передбачено її реалізація на адаптаційно-підготовчому, базовому та заключному етапах. В той самий час в достатній мірі автором не надано інформацію щодо відмінностей у засобах, що використовувались на базовому та заключному етапах

- Автору доцільно більш виважено підійти до формулювання наукових положень «уперше» та зменшити їх кількість, уникати надмірного узагальнення, а також конкретизувати й узгодити зміст методологічного блоку відповідно до предмета й завдань дослідження.

- Хоча у роботі наявні посилання на іноземні джерела, розширення порівняльного аналізу з міжнародними практиками профілактики порушень стопи могло б підсилити теоретичну базу дослідження.

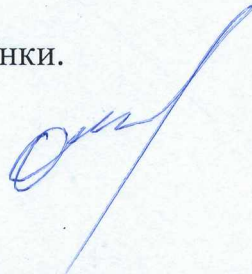
Проте, висловлені нами зауваження і дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Довганінця О.Л. і не знижують наукову і практичну значимість отриманих результатів.

Висновок. Дисертаційна робота Довганінця Олега Леонідовича на тему: «Профілактика порушень склепінь стопи дітей молодшого шкільного віку засобами рукопашного бою» є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає вимогам до оформлення дисертацій, які затверджені наказом МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення

дисертації (із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», який затверджено постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44 (зі змінами), а її автор заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент, директор навчально-наукового
інституту неперервної освіти,
доцент кафедри теорії спорту
та фізичної культури
Волинського національного
університету імені Лесі Українки.

Олег ДИКИЙ

